

tome pridonose i krupna slova na ne potpuno bijelom papiru, što je (tehnički gledano) za čitača idealno rješenje, jer omogućava dužji kontinuitet čitanja, pogotovo kada knjigu treba pročitati u kratkom vremenskom roku.

Ova knjiga trebala bi biti obavezno i jedinstveno štivo za svakoga tko proučava hrvatsku povijest 19. i 20. stoljeća, a preporučena literatura ostalima. Muslimani kao sastavni dio svih važnijih zbivanja 19. i 20. stoljeća na ovim prostorima neizostavni su ključ razumijevanja svih događanja, kako političkih tako i kulturnih. Izostavljanjem muslimanske zajednice nije moguće prikazati pravu i realnu sliku zbivanja na ovim prostorima. U vremenu kada je islam medijski rastrgan između antiislamskog i radikalnoislamskog stajališta, ova knjiga daje zlatni primjer kontinuiranog višereligijskog razvoja jedne kulture u miru, uzajamnom poštovanju i toleranciji. Usprkos povremenim međureligijskim i unutarreligijskim sukobima, možemo konstatirati kako danas dajemo pozitivan primjer kakav se, nažalost, teško može vidjeti drugdje u svijetu.

Mislav Rubić

Josip Matota, *Šufflayeva shvaćanje uloge povijesti u narodnoj svijesti Hrvata*, Matica hrvatska, Ogranak Bjelovar, Bjelovar, 2006., 147 str.

Dugogodišnji profesor bjelovarske gimnazije i drugih srednjih škola u Bjelovaru Josip Matota (1937.), sada u mirovini, svojim djelom dao je još jedan prilog poznavanju rada i djela poznatog hrvatskog historika i političara Milana Šufflaya, orijentirajući se u radu uglavnom na jedan važan segment Šufflayeve djelatnosti, tj. na Šufflayevo shvaćanje uloge povijesti u narodnoj svijesti Hrvata. Josip Matota je i prije pisao o Šufflayu, posebno o njegovom odnosu prema Stjepanu

Radiću (u *Nastavnom vjesniku*). U svome se djelu uglavnom orijentirao na objašnjavanje Šufflayeva formiranja i njegovih stavova o posebnom pristupu povijesti u hrvatskom narodu, izraženom u koncepciji o “biologiji naroda”. U drugom djelu je pokušao prikazati povijest sukoba i prijepora sa sveučilišnim profesorom Ferdinom Šišišem koji je zastupao ideju integralnog jugoslavenstva i “troplemenog naroda”. To je znanstveno uobličavao kroz svoje knjige, čemu se Šufflay oštro suprotstavljao.

Kroz publicističke članke koje je Šufflay objavljivao u hrvatskim novinama prikazuje se osebnost njegova pristupa prošlosti i budućnosti hrvatskog naroda u kojoj se ističu priroda (geografski uvjeti), psihički faktori (podsvijest, povijesno pamćenje) i religija. Po njemu podsvijest kao “san narodnih masa” stvara povijest, a ne razum, a još manje materijalni uvjeti. Razumsku formu podsvjesnim težnjama naroda daju povjesničari i političari – zapravo narodni vođe.

Može se ustanoviti da je Šufflay bio na tragu tadašnje organske historiografije pod utjecajem europskih sociologa, dok je podsvijest kao “povijesnu kategoriju” usvojio od psihoanalitičara S. Freuda. U svojoj ideologiji svaki je pojedinac, po Šufflayu, povezan “stazom klica života” sa svojim precima koja čini neprekidnu krvnu vezu. Na temeljima biologističke koncepcije nastanka naroda, a ne kroz politički okvir, Šufflay razlikuje hrvatski narod od ostalih naroda svojim duboko ukorijenjenim mentalitetom (hrvatska krv) i te svojom domovinom (hrvatska zemlja). Kroz prizmu te teorije on je podijelio povijest Hrvata na tri razdoblja: od doseljavanja na Jadran do “gubitka vlastite dinastije”, od početka do prestanka turske opasnosti, te od prestanka turske opasnosti do do 20. stoljeća. Smatrao je da je hrvatski narod uguran u pravoslavni Balkan, a samu jugoslavensku ideju nepotpunom, bez snage da se odupre srpskoj i hrvatskoj nacionalnoj svijesti.

Najbolji izraz Šufflayevih shvaćanja razvoja povijesti hrvatskog naroda iskazuje se u njegovim neslaganjim i sukobima sa Šišićem. Osim metodoloških razlika, dijelila su ih i njihova različita politička opredjeljenja. Dok je Šufflay bio pobornim samosvojnosti hrvatskog naroda, Šišić je vjerovao u unitarističko jugoslavenstvo. Dok je Šišić smatrao da je narod produkt njegove povijesti, Šufflay je vjerovao u biološku zajednicu koja svoju samosvojnost temelji na povijesnom pamćenju. Prema Šišiću, Hrvati svojim povijesnim razvojem nisu postali samosvojan narod, nego pleme jugoslavenskog naroda, dok je Šufflay isticao zapadnjačku i višestoljetnu ulogu Hrvata kao katoličkog naroda koji je bio poredstraža Zapada prema Istoku. Za njega su "hrvatstvo" i "hrvatska krv" pozitivna postignuća europskog Zapada. Dok Šufflay izdiže zapadne vrijednosti, Šišić je u dijelu toga Zapada (nijemstvu i mađarstvu) vidio opasnost, snagu koja se suprostavlja i ugrožava budućnost "jugoslavenskog naroda koji nastaje" te uzdizao onaj dio Zapada koji je pomogao osnutku zajedničke države. Dok je Šufflay sve rješavao biologistički, Šišić je naglašavao utjecaj nacionalne ideologije (ilirizma) konstruirane u 19. stoljeću pod utjecajem Gaja i Strossmayera. Šufflay je bio uvjeren da je glavni zadatak hrvatske historiografije obrana hrvatskih interesa te da povjesničari koji od toga odstupaju postaju "izdajice toga naroda". No, kada je 1925. bio potisnut iz Hrvatske stranke prava i kada se bavio mišlju o osnivanju stranke "Hrvata radikala", Šufflay piše neobjavljeni manifest u kojemu ističe da razlike između Hrvata i Srba "ne treba nasilno brisati, već organistički usklađivati", ali ideju nadnacionalnog jugoslavenstva ni tada nije prihvaćao. U manifestu je ipak privremeno odstupio od svojih ranijih političkih stavova.

U poglavlju pod naslovom *Bilješke* (77-103) nalazi se iscrpna bibliografija o Šufflayu te se dodatno objašnjava njegova

ideologija i neki momenti iz Šufflayeva života. Pri kraju knjige, u poglavlju *Prilozi*, donose se neki Šufflayevi novinski tekstovi objavljeni u novinama *Hrvatska misao*, glasilo Hrvatske stranke prava, te *Hrvatskom domobranu*. Na kraju se nalazi popis izvora i literature te korištena arhivska građa.

Željko Karaula

Budislav Vukas ml., *Osimski sporazumi i hrvatsko-talijanski odnosi – Pravnopovijesni pogled*, Zavod za kaznene znanosti Mošćenice, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2007, str. 120

U novije vrijeme svjedoci smo prijepora između hrvatskih i talijanskih državnih vodstava koji su dijelom uzrokovani povijesnim nedefiniranostima i sporovima. Tako je u posljednjih nekoliko godina talijanski Dan sjećanja (10. veljače) kao novouvedeni blagdan izazvao brojne tenzije. Snimljeni su filmovi upitne vjerodostojnosti, pa i estetske razine, a u najnovije vrijeme (2007. godine) dogodio se slučaj kojega je javnost imenovala "nesporazum Mesić – Napoletani".

U našoj znanstvenoj i publicističkoj javnosti pojavile su se o tome dvije zanimljive knjige. Dr.sc. Damir Grubiša s političkog motrišta analizira fenomene talijanske politike s prijelaza stoljeća označene osobitom ličnošću Silvia Berlusconi (Berluskonizam – talijanski politički dossier 2001. – 2006.), a dr.sc. Budislav Vukas ml. bavi se pitanjima Osimskih sporazuma i hrvatsko – talijanskim odnosima. U ovom tekstu namjera mi je osvrnuti se na drugu knjigu.

Knjigu Budislava Vukasa *Osimski sporazumi i hrvatsko – talijanski odnosi*, *Pravnopovijesni pregled* objavio je Zavod za kaznene znanosti Mošćenice, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2007. godine. Njezina polazna osnova je manji segment nedavno obranjene disertacije na Pravnom fakultetu Sveučilišta

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

Godina LX
Zagreb 2007.

UDK 93/99

ISSN 0351-2193

Historijski zbornik, god. LX, str. 1-401, Zagreb 2007.

Izdavač

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Suizdavač

Srednja Europa, d.o.o.

Redakcijski odbor

Slaven Bertoša, Mirjana Gross, Tvrko Jakovina

Ivan Kampuš, Franko Mirošević, Ivica Prlender

Tomislav Raukar, Petar Strčić

Glavni i odgovorni urednik

Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa *Historijski zbornik* su referirani u publikacijama:

ABC Clio

Historical Abstracts

America: History and Life

Adresa uredništva

Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Objavlivanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH

Grafička priprema i tisak:

Ibis-grafika, IV Ravnice 25, Zagreb